

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

YEŞİLGÖZ VE FİRİK - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 58459/00 ve 62224/00)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

27 Haziran 2006

İşbu karar AIHS'nin 44§2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı düzeltmelere tabi olabilir.

© T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2006. Bu gayriresmi çeviri, Dışışleri Bakanlığı, Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı (AKGY) tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Dışışleri Bakanlığı, AKGY'na atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan (58459/00 ve 62224/00) başvuru no'lu davanın nedeni, bu ülkenin yedi vatandaşı Selman Yeşilgöz (no: 58459/00) ve Ali Firik, Hüseyin Ayrılmaz, Hasan San, Cemal Taş, Fakir Yeşil ve Mustafa Yerlitaş'ın (no: 62224/00) (başvuranlar) 14 Haziran 2000 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 34. maddesi uyarınca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) yapmış olduğu başvurudur.

Başvuranlar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde İstanbul Barosu avukatlarından Ö. Kılıç tarafından temsil edilmektedirler.

OLAYLAR

Başvuranlar Selman Yeşilgöz ve Ali Firik sırasıyla 1962 ve 1970 doğumlu olup, İstanbul'da ikamet etmektedir.

Selman Yeşilgöz (S.Y.) merkezi İstanbul'da bulunan *Tunceli Kültür ve Dayanışma Derneği*'nin başkanı, Ali Firik (A.F.) derneğin yönetim kurulu üyesidir.

17 Kasım 1996 tarihinde Derneğin genel kurulu toplanmıştır.

18 Kasım 1996'da bu toplantıyı gözlemlemekle sorumlu polisler bir rapor hazırlamış ve derneğin yönetim bürosuna iletmışlerdir. Bu rapora göre aralarında derneğin üyesi Hıdır Ateş'in (H.A) ve iki başvuranın da yer aldığı beş kişi söz almıştır.

Bu konuşmadan bölümlere yer verilmiştir.

23 Aralık 1996 tarihinde Fatih Cumhuriyet Başsavcısı tarafından dinlenen başvuranlar bu toplantı sırasında hiçbir suç unsurunu teşkil etmeyen uluslararası olduğu kadar ulusal gelişmeler hakkında görüşlerini dile getirmekle yetindiklerini ifade etmişlerdir.

Cumhuriyet Başsavcısı 26 Aralık 1996 tarihinde 17 Kasım 1996 tarihinde söz alan beş kişi hakkında hazırlamış olduğu iddianameyi sunmuştur. Savcı, bu kişiler tarafından yapılan konuşmaların etnik, kültürel, sosyal ve dini azınlık Devleti'nin varlığı üzerine olduğunu ve özü itibarıyla 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 5 § 6. ve 76. maddelerinde yer alan yönergelerle aykırı olarak Devletin Kürt halkına yönelik sürdürdüğü asimilasyon politikasını eleştirdiğini ifade etmiştir.

Fatih Asliye Ceza Mahkemesi, 2908 sayılı Kanun'a dayalı olarak 18 Kasım 1998 tarihinde verilen kararla başvuranların da aralarında bulunduğu bazı sanıkları bir yıl hapis ve 1.890.000 TL. para cezasına çarptırmıştır. Mahkeme siyasi çağrı içeren ve insanları siyasi mücadeleye davet eden beyanların derneğin statüsünde belirtilen sosyal hedefiyle bağdaşmadığı sonucuna varmıştır. Mahkeme ayrıca yönetim kurulu üyesi sanıkların yasak eylemlerden cezai olarak sorumlu oldukları kanaatine varmıştır. Mahkeme, başvuranların ertelemeden yararlandıkları durumda yeniden yasayı ihlal edecekleri güvencesinin bulunmadığına kanaat getirerek başvuranlar dışındaki sanıkların tümünün cezalarını ertelemiştir.

Fatih Asliye Mahkemesi toplantı sırasında beş kişi tarafından yapılan beyanların 2908 sayılı Kanun'un hükümleri göz önüne alındığında kanun dışı niteliğinin bulunduğu sonucuna varmıştır.

Mahkeme aynı kararla aralarında suç unsurunu oluşturan bazı beyanlarda bulunan Hıdır Ateş ile birlikte diğer sanıkların tahliye edilmesine karar vermiştir.

Asliye Ceza Mahkemesi ayrıca derneğin kapatılması kararı almış, 2908 sayılı Kanun'un 4 § 2 d) maddesi gereğince başvuranlara *de facto* fiilen beş yıl boyunca dernek kurma veya derneğe üye olma yasağı getirmiştir.

Aralarında başvuranların da yer aldığı hükümlüler 14 Aralık 1998 tarihinde temyize gitmiştir. Hükümlüler savunmalarında Asliye Ceza Mahkemesi'nin yasayı ve muhakeme usulü kurallarını ihlal ettiğini öne sürerek ayrı bir oturum düzenlemesi talebinde bulunmuştur.

Yargıtay 14 Şubat 2000 tarihinde başvuranlara tebliğ edilmeyen tebliğnameyi dikkate alarak, dava koşullarının oturumun düzenlenmesini gerekli kılmadığını belirtmiş ve başvuranların itirazını reddetmiştir. Buna karşın Yargıtay diğer sanıkların taleplerini haklı bulmuş ve bu sanıkların suçlarını açıkça ortaya koyacak hiçbir kanıt unsurunun yer almadığına kanaat getirerek Asliye Ceza Mahkemesi'nin kararını bozmuştur.

Bu kararın ardından 10 Mart 2000 tarihinde dernek kapatılmıştır.

Yargıtay'ın kararı geri göndermesinin ardından 28 Nisan 2000 tarihinde Asliye Ceza Mahkemesi kendilerine yöneltilen olaylar hakkında kanıt yetersizliğinden başvuranlar dışındaki sanıkların beraat etmesine karar vermiştir.

Birinci başvuran 18 Aralık 2000 tarihinde cezasını çekmek üzere tutuklanarak ceza evine konulmuştur. Şartlı tahliye, davanın ertelenmesi ve 23 Nisan 1999 tarihinden önce işlenen suçların cezasının infazına ilişkin yürürlüğe giren 4616 sayılı Kanun'un ardından başvuranın cezası 25 Aralık 2000 tarihinde ertelenmiş ve başvuran serbest bırakılmıştır.

İkinci başvuran 4 Ocak 2001 tarihinde bu Kanun'dan yararlanmış ve cezası Asliye Ceza Mahkemesi tarafından ertelenmiştir.

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS'NİN 10. MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar sözkonusu beyanın AİHS ile tanımlanan ifade özgürlüğü kapsamı dışına çıkmadığını ileri sürmektedir. Başvuranlar bu bağlamda, AİHS'nin 10. maddesine atıfta bulunmaktadırlar.

Başvuranlar, sınırlı sayıda insanın önünde derneğin genel kurulunda yapmış oldukları konuşma nedeniyle mahkum olduklarının altını çizerek, konuşmacıların görüşlerini dile getirdiklerini ve ülke ve bölge sorunlarına ilişkin eleştiriler getirdiklerini öne sürmektedir. Başvuranlara göre yapılan konuşmalar kendi bütünlüğü içinde değerlendirilmelidir. Başvuranlar 2908 sayılı Kanun'a dayanarak mahkumiyet kararının derneğin feshedilmesini amaçladığını, zira mahkumiyetin gerek TCK'da yer alan hükümlere, gerekse 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na dayandığını iddia etmektedirler.

Hükümet, başvuranların Asliye Ceza Mahkemesi tarafından bahse konu derneğin genel kurulunda verilen beyanlar nedeniyle mahkum edildiklerini savunarak, yapılan müdahalenin Anayasa ve 2908 sayılı Kanun'un 5. ve 37. maddeleri ile öngörüldüğünü eklemektedir.

AİHM, sözkonusu mahkumiyetin 10 § 1. madde ile güvence altına alınan başvuruların ifade özgürlüğüne bir müdahaleyi oluşturduğu hususunda taraflar arasında bir ihtilafa yer verilmediğini not etmektedir. Sözkonusu müdahalenin 10 § 2. madde gereğince yasa ile öngörüldüğüne ve toprak bütünlüğünün korunması gibi meşru bir amacı izlediğine karşı çıkılmamaktadır (Bkz. Yağmurdereli-Türkiye kararı, no: 29590/96, 4 Haziran 2002). AİHM, bu hususu dikkate almaktadır, bununla birlikte, sözü edilen müdahalenin «demokratik bir toplum için gereklilik» oluşturup oluşturmadığının bilinmesi gerekir.

Sözü edilen konuşma, kendilerinin de aslen dernek üyesi olduğu yetkili mercilerin Tunceli bölgesinin sorunlarına değin sürdürdükleri siyasetin eleştirisine dayanmaktadır.

AİHM, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin politik bir çağrı yapan ve insanları siyasi mücadeleye çağıran konuşmaların içeriğinin derneğin statüsünde tanımlanan sosyal amaç ile bağdaşmadığını kaydettiğini hatırlatmaktadır. DGM ayrıca, beş kişi tarafından genel kurulda yapılan bu konuşmaların 2908 sayılı Kanun hükümleri uyarınca yasaya aykırı olduğuna itibar etmiş, konuşmadan bazı bölümlere yer vermiştir.

AİHM, iç hukuk mahkemelerinin vermiş oldukları kararlardaki gerekçeleri incelemiş ve bunların başvuruların ifade özgürlüğüne yapılan müdahaleyi meşru kılmaya yetmediğine itibar etmiştir (Bkz. *mutatis mutandis*, Sürek-Türkiye (no:4) kararı, no: 24762/94, 8 Temmuz 1999). Kuşkusuz, «*Dersim'de Devlet yok. Savaş hukukunu kabul ederse Devlet, Dersimli de ona göre hareket eder*», «*kontrgerilla Devletin içinde, polis, mafya ve Devlet iç içe*» veya «*mücadeleyi daha boyutlu hale getirmeliyiz*» gibi konuşmacılar tarafından aktarılan ifadeler belirli bir şiddet ögesi ile örtüşmektedir.

AİHM, konuşmalarda geçen «mücadele» kelimesinin silahlı mücadele anlamında kullanılmadığı tespitini yapmaktadır. Konuşma bağlamı incelendiğinde, daha ziyade bölge sorunlarına çözüm bulmak amacıyla girişilecek faaliyetler bütününe göndermede bulunmaktadır. Konuşmaların tamamı dikkate alındığında, derneğin genel kurulunda dile getirilen görüşlerin şiddet kullanımını, husumeti veya vatandaşlar arasında kini teşvik ettiği söylenemez. Kanlı bir intikama çağrı yapılmamakta; kin ve şiddet hedeflenmemektedir (Bkz. Abdullah Aydın-Türkiye (no:2), no: 63739/00, 10 Kasım 2005, ve a contrario, Sürek-Türkiye (no:1) kararı, no: 26682/95 ve Gerger-Türkiye kararı no: 24919/94, 8 Temmuz 1999).

Diğer birçok davadan farklı olarak Yeşilgöz ve Firik'in yapmış oldukları konuşmalar nedeniyle mahkum edilmemişler, failleri bile olmadıkları, fakat kültür derneğinin yöneticileri sıfatıyla sorumlu tutulmuşlardır. Bu bağlamda, sözkonusu konuşmanın faillerinin başvurularla birlikte sürdürülen soruşturma sonunda serbest bırakıldığını, haklarında hiçbir kovuşturmanın başlatılmadığını hatırlatmak önemlidir. AİHM nezdinde dikkate alınacak husus başvuruların ilgili yargı sürecinin konusunu teşkil etmeleridir (Bkz. *mutatis mutandis*, Öztürk-Türkiye kararı, no: 22479/93).

Öte yandan, AİHM daha önce de benzer sorunların dile getirildiğini ve bunların AİHS'nin 10. maddesinin ihlal tespiti ile sonuçlandığını hatırlatmaktadır (Bkz. özellikle Abdullah Aydın-Türkiye kararı, no: 42435/98, 9 Mart 2004). AİHM, terörle mücadeleye bağlı özel zorlukları dikkate almakla birlikte mevcut başvuruyu mahkemenin yerleşik içtihadı ışığında incelemiş ve Hükümetin davanın farklı sonuçlandırılmasına neden olacak hiçbir tespiti ve delili sunmadığına itibar etmiştir. AİHM, (Bkz. İbrahim Aksoy kararı, Incal-Türkiye kararı, 9 Haziran 1998).

AİHM, yapılan müdahalenin orantılılığı sözkonusu olduğunda dikkate alınacak hususlardan birinin de verilen cezanın ağırlığı olduğunu hatırlatmaktadır.

Mevcut durumda, başvuranların mahkumiyeti öngörülen amaçlarla orantılı bulunmamakta ve «demokratik bir toplum için zorunluluk» teşkil etmemektedir. O halde AİHS'nin 10. maddesi ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 6 § 1. MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın tebliğnamesinin kendilerine tebliğ edilmemesi doğrultusunda hakkaniyete uygun olarak bir dava hakkından yoksun kaldıklarından şikayetçi olmaktadır. Başvuranlar bu tebliğnamenin tebliğ edilmemesi ile AİHS'nin 6 § 1. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedirler.

AİHM, başvuranlar tarafından öne sürülen benzer şikayetin daha önce de incelendiğini ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın görüşünün tebliğ edilmediğinden ve muhakeme bakımından bu görüşlere yazılı olarak karşılık vermenin olanaksız olmasından AİHS'nin 6 § 1. maddesinin ihlali ile sonuçlandığını belirtmektedir.

AİHM, yapılan başvuruyu incelemiş ve Hükümetin davanın seyrini farklı sonlandıracak hiçbir tespiti ve delili sunmadığına itibar etmiştir.

Bu nedenle AİHS'nin 6 § 1. maddesi bu bakımdan ihlal edilmiştir.

III. AİHS'NİN 41. MADDESİ'NİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Tazminat

Başvuranların her biri 7.500 Euro maddi zarara uğradıklarını iddia etmektedir. Ayrıca manevi zararın tazmini olarak Yeşilgöz 10.000 Euro, Firik 7.500 Euro talep etmektedir.

Hükümet bu miktarlara karşı çıkmıştır.

AİHM, ihlal tespiti ile iddia edilen maddi zarar arasında hiçbir illiyet bağı bulunmadığından bu talebi reddetmiş, buna karşın manevi tazminat olarak Yeşilgöz'e 7.500 Euro ve Firik'e 6.500 Euro ödenmesini kararlaştırmıştır.

B. Masraf ve Harcamalar

Başvuranlar iç hukukta ve AİHM önünde yapmış oldukları yargı giderleri için 6.420 Euro talep etmektedir.

Hükümet bu miktara karşı çıkmıştır.

Mahkemenin bu yöndeki yerleşik içtihadı dikkate alındığında AİHM, tüm yargı giderleri için başvuranlara birlikte 2.000 Euro ödenmesine karar vermiştir.

C. Gecikme Faizi

Gecikme faizi olarak, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puanlık bir artış eklenecektir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM, OYBİRLİĞİYLE,

1. AİHS'nin 10. maddesinin *ihlal edildiğine*;
2. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın tebliğnamesinin başvuranlara tebliğ edilmemesi nedeniyle AİHS'nin 6 § 1. maddesinin *ihlal edildiğine*;
3. a) AİHS'nin 44 § 2. maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye çevrilmek suretiyle Savunmacı Hükümetin;
 - i. manevi tazminat olarak, Selman Yeşilgöz'e 7.500 (yedi bin beş yüz) Euro ve Ali Firik'e 6.500 (altı bin beş yüz) Euro *ödemesine*;
 - ii. masraf ve harcamalar için başvuranlara toplam 2.000 (iki bin) Euro *ödemesine*;
 - iii. yukarı belirtilen miktarların her türlü vergiden *muaf tutulmasına*;

b) sözkonusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapıldığı tarihe kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz uygulanmasına;
4. Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğünün 77 §§ 2. ve 3. maddesine uygun olarak 27 Haziran 2006 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.